



تعیین نخستین ترجمه قرآن و تحلیل و نقد افزون بر شش تحریر قدیم و جدید کهن‌ترین ترجمه قرآن به فارسی، موضوع کتاب پیش‌روست. مؤلف برای پژوهش خود ترجمه سوره یوسف را برگزیده و بدین‌منظور ویراستی تازه از شش تحریر (متعلق به قرون چهارم تا ششم) ترجمه سوره یوسف از قرآن فارسی کهن عرضه کرده است. وی در طی این اثر، مسائل عمده متن‌شناسی را به بحث می‌گذارد و از آموزه‌های تازه‌ای در تصحیح متون سخن به میان می‌آورد.

سلم‌السموات، شیخ ابوالقاسم بن ابی‌حامد کازرونی (ق ۱۰-۱۱)، تصحیح عبدالله نورانی، شصت و شش + ۴۶۶ + ۱۷ ص، ۱۳۸۶ ش.

قرآن فارسی کهن: تاریخ، تحریرها، تحلیل، سید محمد عمادی حائری، ۲۲۶ ص، ۱۳۸۶ ش.



مؤلف سلم‌السموات شیخ ابوالقاسم کازرونی، متخلص به قاسمی، فرزند شیخ ابو‌حامد و نبیره شیخ نصرالبیان از فضلا و شعرای قرن دهم هجری و اوایل قرن یازدهم است. وی در کازرون متولد شد و در شیراز رشد و نمو یافت. سال تولدش را در سلم‌السموات ۹۶۶ ق ذکر کرده است. سالها در محضر بزرگانی همچون ملا حبیب‌الله باغنوی مشهور به ملا میرزا جان، افضل‌الدین محمد ترکه اصفهانی، ملا وجیه‌الدین سلیمان قاری شیرازی و قاضی عسکر شاه طهماسب شاگردی کرده و از علم و فضل و ذوق آنان بهره‌مند بوده است.

از او آثاری بر جای مانده است که عبارت‌اند از: سلم‌السموات، دیوان اشعار، خطاب‌الغائبین، النجوم الزاهرة در تاریخ منجمان، رساله‌ای در مبدأ و معاد سلم‌السموات از گونه کتاب‌های چنددانشی و دانش‌نامه‌نویسی است مشتمل بر هفت مرقوم و هر یک در بحثی.

بنابر برخی نقل‌ها، سلمان فارسی، صحابی بزرگ پیامبر (ص)، نخستین کسی بود که بخش‌هایی از قرآن را به فارسی برگرداند. این گزارش‌ها، صرف‌نظر از صحت و سقم آن، نشان از علاقه دیرینه ایرانیان مسلمان به آگاهی از مفاهیم قرآنی دارد.

اما نخستین‌بار در قرن چهارم هجری است که از ترجمه کامل قرآن به فارسی سخن به میان می‌آید: ترجمه‌ای که به دستور امیر سامانی، منصور بن نوح (حک: ۳۵۰-۳۶۶ ق)، و با پشتوانه فتوای فقهای ماوراءالنهر صورت انجام پذیرفت. این ترجمه کهن فارسی نه تنها اولین ترجمه سراسری قرآن به فارسی بود، بلکه به عنوان ترجمه معیار قرآن جایگاهی یافت که می‌توان از آن به قرآن فارسی تعبیر کرد. بدین‌گونه بود که این ترجمه از زمان پیدایش تا دو-سه قرن بعد، مادر ترجمه‌های فارسی قرآن گردید.

